Pərvin Elman qızı MUXTAROVA, i.f.d., dosent

Gülnarə Rəsul qızı RƏHİMOVA
Azərbaycan Texnologiya Universitetinin magistrantı

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASINDA BÜDCƏ SİSTEMİ

Xülasə

Tədqiqatın başlıca məqsədi Azərbaycan Respublikasında büdcə sistemini araşdırmaq, habelə büdcə sistemi ilə vergi sisteminin qarşılıqlı əlaqələrinə nəzər salmaqdır. Büdcə nədir? Büdcə - vergi siyasəti necə formalaşır, hansı prinsiplərdən istifadə edilir bütün bunların araşdırılıb öyrənilməsidir. Eyni zamanda, koronavirus pandemiyasının (COVİD-19) ölkə iqtisadiyyatına mənfi təsirlərinin tədqiq edilməsi, pandemiya və postpandemiya dövründə çevik büdcə-vergi siyasətinin formalaşdırılması yollarının araşdırılmasıdır. Tədqiqat işi əsaslı və sistemli təhlil üsulları əsasında yerinə yetirilmişdir. Habelə, tədqiqat zamanı Beynəlxalq Valyuta Fondunun və digər maliyyə institutlarının, eyni zamanda dövlət qurumlarının aşağı neft qiymətləri dövründə dövlət büdcəsinin gəlirlərinin və xərclərinin strukturunda zəruri dəyişikliklər və vergi stimulları nəzərdən keçirilmiş və nəticələr təhlil edilmişdir. Tədqiqatın nəticəsinə əsasən deyə bilərik ki, 2020-ci ilin əvvəlindən başlayan koronavirus (COVİD-19) pandemiyası ilə mübarizədə həyata keçirilən vergi islahatları, digər iqtisadi və sosial tədbirlər sübut edir ki, vaxtında və əsaslandırılmış addımlar sözügedən pandemiyanın ölkənin sosial və iqtisadi həyatına təsirlərini minimuma endirmişdir.

Açar sözlər: büdcə, vergi, gəlir, sistemləşdirilmiş siyasət.

UOT: 336
JEL: H60

Giriş

İqtisadiyyatın və sosial sahənin əsasını büdcə təşkil edir. Büdcə ümumi olaraq sosial-iqtisadi proqramların realaşmasını təmin etməklə yanaşı, iqtisadiyyatın prioritet sahələrinin inkişafında, həmçinin dövlət vəzifələrinin yerinə yetirilməsində xüsusi rola malikdir. Büdcə, eyni zamanda, Ümumi Daxili Məhsulun (ÜDM) müəyyən hissəsinin yenidən bölgüsünün həyata keçirilməsi məqsədilə dövlət və istehsal subyektəri arasında yaranan pul münasibətlərini tənzimləyir. Cəmiyyətin iqtisadi-siyasi və sosial strukturunun formalaşması və inkişafının hər bir mərhələsində həyata keçirilən dövlət tənzimlənməsinin əvəzedilməz rolu vardır. Dövlətin iqtisadi və sosial siyasətinin həyata keçirilməsinin əsas mexanizmi maliyyə sistemi və onun tərkib hissəsi olan büdcə sistemidir. Belə ki, büdcə vasitəsilə dövlətin mərkəzləşdirilmiş və qeyri-mərkəzləşdirilmiş pul vəsaiti fondlarının yaranması və istifadəsi həyata keçirilir. [Büdcə sistemi (Dərslik) Bakı, 2003, səh.19-23]

Tədqiqatın məqsədi: Azərbaycan Respublikasında büdcə sisteminin təhlili ilə vergi siyasətinin əlaqələrinin öyrənilməsi.

Tədqiqat obyekti: Büdcə sistemi

Büdcə nədir?

Büdcə Azərbaycan Respublikasının müvafiq dövlət hakimiyyəti və özünü idarəetmə orqanları vasitəsilə dövlətə və bələdiyyələrə məxsus vəzifə və funksiyaları yerinə yetirmək üçün lazım olan pul vəsaitinin yığılması və istifadə olunması üçün əsas maliyyə sənədidir.

Büdcə təsnifatı nədir?

Tərkibinə, mənbəyinə, istifadə istiqamətinə və digər təyinatlarına görə büdcənin gəlirləri və xərcləri müxtəlifdir. Azərbaycan Respublikasının büdcə sisteminə daxil olan büdcələr və büdcə təşkilatları, habelə büdcədənkənar dövlət fondları üzrə maliyyə əməliyyatlarının (o cümlədən, büdcə təşkilatlarının büdcədənkənar əməliyyatlarının) müqayisəsini təmin etmək məqsədilə Azərbaycan Respublikasında vahid büdcə təsnifatı təsdiq olunur. Büdcə təsnifatı büdcə gəlirlərinin təsnifatından, büdcə xərclərinin funksional, iqtisadi, təşkilati və sair prinsiplər əsasında tərtib olunmuş təsnifatından ibarətdir. Büdcə təsnifatının strukturu və tərkibi Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyinə əsasən müəyyən edilir. Qruplaşdırmanın xarakteri və onların quruluş prinsipləri

büdcə gəlirlərinin və xərclərinin sosial-iqtisadi məzmunu, təsərrüfatın strukturu və idarəetmə sistemi ilə müəyyən edilir. Azərbaycan Respublikasının büdcə təsnifatı Azərbaycan Respublikasının büdcə sisteminin bütün səviyyəli büdcələrinin gəlirlərinin və xərclərinin, həmçinin bu büdcələrin kəsirlərinin maliyyələşdirmə mənbələrinin qruplaşdırılması ilə müəyyən edilir və Azərbaycan Respublikasının büdcə sisteminin bütün səviyyəli büdcələrinin tərtib edilməsində və icrasında, onun göstəricilərinin müqayisə edilməsində istifadə olunur.

Qruplaşdırmanın şəffaflığı və dəqiqliyi büdcə təsnifatı qarşısında qoyulan mühüm tələbdir.

1. Büdcə təsnifatı elementləri üzrə qruplaşdırılmış göstəricilərdən bacarıqla istifadə edilməsi büdcə vəsaitlərinin real hərəkətini görməyə imkan verir və bu iqtisadi, sosial proseslərin gedişinə fəal təsir göstərir.
2. Plan və hesabat göstəricilərinin müqayisəsi və təhlili büdcə fondlarının yaradılması və istifadəsi haqqında əsaslı nəticə çıxarmağa, təklif verməyə və pul vəsaitlərinin iqtisadi və sosial inkişafın əsas istiqamətlərinə yönəldilməsinə imkan verir.
3. Gəlirlərin və xərclərin detallaşdırılması, qruplaşdırılması büdcəyə daxil olan göstəricilərin yoxlanmasını asanlaşdırır, daxilolmaların dinamik inkişafını, müxtəlif gəlirlərin və xərclərin xüsusi çəkisini və ya hər hansı bir ehtiyacın tələbatının ödənilməsini müəyyən edir.
4. Təsnifat smetaların və büdcələrin məcmusuna şərait yaradır, onların iqtisadi təhlilini asanlaşdırır, vəsaitlərin vaxtında büdcədə cəmlənməsinə, onların məqsədli istifadəsinə nəzarəti sadələşdirir.
5. Müxtəlif səviyyəli büdcə sistemlərinin müstəqiliyi şəraitində təsnifat bütün büdcə növlərinin tərtibi və icrasına vahid metodoloji baxımdan yanaşılmasına, büdcə göstəricilərinin sahələr və ərazilər üzrə müqayisəsinə əsas verir.

Büdcə təsnifatı bütün büdcə idarə və təşkilatları üçün vacibdir və Azərbaycan Respublikasının büdcə qanunvericiliyi ilə müəyyən edilmiş tələblərə uyğun qurulur.

Azərbaycanda büdcə-vergi siyasəti və onun məqsədləri.

Ümumiyyətlə, büdcə gəlirlərinin formalaşmasında vergi siyasətinin əhəmiyyəti böyükdür və ölkəmizdə vergi daxilolmaları büdcə gəlirlərinin əsas hissəsini təşkil edir. Belə bir sual yaranır ki, səmərəli vergi siyasəti dedikdə nə başa düşülür? Yuxarıda da qeyd etdiyimiz kimi, vergi daxilolmaları büdcə gəlirlərinin tərkib elementidir və burdan da belə bir qənaətə gəlirik ki, daha çox vergi daxilolmaları daha çox büdcə gəlirləri deməkdir. 1992-ci ildə Ölkəmiz müstəqillik əldə etdikdən sonra müasir büdcə-vergi sistemi qurulmağa başlamışdır. Bundan sonra ölkəmizdə bazar iqtisadiyyatının tələblərinə uyğun olaraq yeni maliyyə siyasəti həyata keçirilməkdədir. Bazar iqtisadiyyatına keçid şəraitindən bəri dövlət indiki vaxta qədər bir sıra iqtisadi qanunvericilik taktları qəbul etməklə, həm iqtisadiyyata müdaxilə edir, həm də öz iqtisadi siyasətini formalaşdırır. Ölkəmizdə hal-hazırkı dövrdə yaradılan büdcə-vergi siyasəti aşağıda qeyd etdiyimiz prinsiplər üzərində qurulmuşdur.

- Büdcənin sabitliyi və uzunmüddətli dayanıqlığı
- Orta müddətli maliyyə planlaşdırılması
- Büdcə münasibətlərinin səmərəli və bərabərhüquqlu sistem üzərində təşkili
- Fiskal şəffaflıq
- Səmərli maliyyə nəzarəti,hesabatlıq və monitorinq

Ölkəmizdə büdcə-vergi siyasətinin təkmilləşdirilməsi istiqamətində bir sıra işlər görülsə də,bu sahədə müəyyn problemlər mövcudur. Bu problemlərə aşağıdakıları misal göstərə bilərik.

- ✓ İqtisadi qanunlarda boşluqlar
- ✓ Neftdən asılılığın çox olması
- ✓ Kassa aparatlarının uçotunun tam düzgün aparılmaması
- ✓ İqtisadiyyatın bəzi sahələrində monopoliya, oliqapoliya, inhisarlaşmanın olması və buna qarşı ciddi tədbirlərin görülməməsi.

Yuxarıda qeyd etdiyimiz problemlərin həll edilməsi üçün dövlət vahid büdcə-vergi siyasətini həyata keçirərkən inkişaf etmiş ölkələrin təcrübəsinə əsaslanmalı, eyni zamanda milli, regional prinsiplər nəzərə alınmalıdır.

Azərbaycan Respublikasında Koronavirus (COVİD-19) pandemiyası və postpandemiya dövründə büdcə-vergi siyasəti.

2021-2022-ci illərdə Koronavirus pandemiyasının (COVİD-19) geniş miqyasda yayılmasının nəticəsində qlobal səviyyədə yaratdığı iqtisadi problemlər də geniş miqyasda böyüməyə başladı. Koronavirus pandemiyası dünya iqtisadiyyatına, ölkələr arasında olan ticarət dövriyyəsinə və digər əməkdaşlıq münasibətlərinə əsaslı şəkildə

təsir etdi. Xüsusilə də qlobal miqyasda iqtisadiyyatın bir çox sahələrində ləngimələrə və dayanmalara səbəb olması, ümumilikdə iqtisadi aktivliyin azalması səbəbindən neftə olan tələbatın da aşağı düşməsi nəticə etibarı ilə neft ölkələrinin iqtisadi-sosial vəziyyətinə olduqca mənfi təsir göstərdi. Bütün bunlar nəzərə alınaraq, dövlət tərəfindən adekvat şəkildə mövcud olan qanunvericiliyə dəyişiklik edilməklə ölkə iqtisadiyyatının müxtəlif sektorlarına vergi stimulları tətbiq edilmişdir.

Koronavirus pandemiyasının dünya üzrə sürətlə yayılması nəticəsində ölkələrinin sosial-iqtisadi həyatına ciddi şəkildə mənfi təsir göstərdi. İqtisadi fəallıq əhəmiyyətli dərəcədə azaldı.

Cədvə 1.

Dövlət büdcəsinin gəlirlərinin 2019-cu və 2020-ci illərin altı ayı üzrə müqayisəsi, milyon manat [Azərbaycanın Vergi jurnalı]

Dövlət büdcəsinin gəlir mənbələri	2019-cu ilin yanvar-iyun ayları				2020-ci ilin yanvar –iyun ayları			
	Proqnoz	Cəmi daxilolma	Fərq,+;	icra,%	Proqnoz	Cəmi daxilolma	Fərq,+;-	icra,%
Dövlət büdcəsinin gəlirləri, o cümlədən	11314,6	10405,7	-909,0	92,0	11684,5	12022,7	338,2	102,9
Vergi gəlirləri,	4529,2	4942,9	413,7	109,1	4956,0	5378,2	422,3	108,5
Qeyri-vergi gəlirləri(Dövlət Neft Fondundan daxilolmalarla birlikdə)	6785,4	5462,8	-1322,7	80,5	6728,5	6644,5	-84,1	98,8

Mənbə: Azərbaycan Respublikasının Maliyyə və İqtisadiyyat nazirliklərinin məlumatları

Cədvəl 2.

Azərbaycan Respublikası üzrə makroiqtisadi göstəricilərin illər üzrə müqayisəsi, milyon manat [Azərbaycanın Vergi jurnalı]

Göstəricilər	İllər		
	2019	**2020**	**2021-ci il proqnoz**
1.Ümumi Daxili Məhsul(ÜDM)	81896,2	72432,2	80173,0
o cümlədən			
1.1. Qeyri-neft sektoru	50607,0	50792,5	54299,4
1.2. Neft sektoru	31289,2	21639,7	25873,6
3.Valyuta ehtiyatları (milyard manat)	51.1	51.2	
4.Dövlətin xarici borcu	9091,0	8821,5	
5.Bir barel neftin orta illik ixrac qiyməti (manat)	64,0	43,6	40,0
6.Orta aylıq əməkhaqqı (manat)	366,5	416,1	436,9

Mənbə: Azərbaycan Respublikasının Maliyyə və İqtisadiyyat nazirliklərinin məlumatları

Qeyd etdiyimiz problemlərin ölkəmizdə aradan qaldırılması ilə əlaqədar olaraq bir sıra sosial və iqtisadi layihələrin həyata keçirilməsi üçün ciddi addımlar atılmışdır. Qlobal böhran dövründə xalqın sosial rifah halının yaxşılaşdırılması istiqamətində atılan addımlar dövlətin qüdrətinin göstəricisidir. Məhz pandemiya illərində 5 milyona yaxın insanın həm dövlət, həm də özəl sektorda geniş sosial paketlə əhatə olunması bunun sübutudur. Cari ildə ölkəmizdə çox böyük sosial layihələrin həyata keçirilməsi təsdiqləyir ki, dövlət qlobal böhran dövründə bu proqramların sayını daha da artırıb. Neftin qiymətinin aşağı düşməsi ölkənin gəlirlərinə ciddi təsir göstərsə də, dövlət heç bir sosial layihəni ixtisara salmayıb.

Ölkəmizdə son 17 il ərzində həyata keçirilən siyasət nəticəsində elə bir möhkəm təməl yaranıb ki, dövlət istənilən böhranla əlaqədar düzgün addımlar atır və neftin qiyməti hətta 35 dollar səviyyəsində olsa belə, bütün sosial, iqtisadi öhdəlikləri yerinə yetirmək gücündədir.Yuxarıda qeyd etdiyimiz cədvələ nəzər salaq:

Yuxarıda qeyd olunan dövlət qurumlarının məlumatları əsasında müəlliflər tərəfindən hazırlamnmış Cədvəl 1-dən göründüyü kimi, ötən ilin altı ayı ilə müqayisədə cari ildə dövlət büdcəsinin gəlirləri proqnozdan artıq icra olunmuşdur. Xüsusilə vergi daxilolmalarının, proqnozdan artıq olması pandemiyaya baxmayaraq, ölkədə iqtisadi aktivliyin yüksək olmasının əyani sübutudur. Bildiyimiz kimi dünyanın əksər hissəsinə yayılan COVID-19 pandemiyası ölkəmizdən də yan keçməyib. Xüsusi karantin rejiminin iqtisadiyyata təsiri də qaçılmaz bir faktordur, o cümlədən ölkəmizdə də startaplar, fiziki, fərdi və ya hüquqi şəxs kimi fəaliyyət göstərən mikro sahibkarlar da pandemiyadan zərərçəkənlər siyahısındadır. Azərbaycan Respublikasının Prezidentinin "Koronavirus (COVİD-19) pandemiyasının və bundan irəli gələrək dünya enerji və səhm bazarlarında baş verən kəskin dalğalanmaların ölkəmizin iqtisadiyyatına, makroiqtisadi sabitliyinə, ölkədə məşğulluq məsələlərinə və sahibkarlıq subyektlərinə mənfi təsirinin azaldılması ilə bağlı bir sıra tədbirlər haqqında" müvafiq Sərəncamına əsasən, iqtisadiyyatın müxtəlif sahələrinə, o cümlədən sahibkarlığa dövlət dəstəyinin göstərilməsi ilə bağlı proqramlar hazırlandı.

Yuxarıda qeyd etdiyimiz Cədvəl 2-də verilən makroiqtisadi göstəricilərin təhlili sübut edir ki, pandemiyanın mənfi təsirlərinə baxmayaraq, 2020-ci ildə ÜDM-nin həcmi azalsa da, qeyri-neft sektorunda artım olmuşdur. Neft sektorunda azalmalara səbəb neft hasilatının və qiymətinin aşağı olmasıdır.

Bütün bunlarla yanaşı, Vergi Məcəlləsindəki dəyişikliyə əsasən Azərbaycanda mikro və ya kiçik sahibkarlıq subyekti olan və hüquqi şəxs kimi fəaliyyət göstərən startapların

" Startap" şəhadətnaməsi aldığı tarixdən innovasiya fəaliyyətindən əldə etdikləri mənfəəti 3 il müddətinə vergidən azad olunur. "Azərbaycan Respublikasının 2020-ci il dövlət büdcəsi haqqında" Azərbaycan Respublikası Qanununun tətbiqi ilə bağlı bir sıra məsələlər barədə Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2019-cu il 16 dekabr tarixli 877 nömrəli Fərmanı ilə cari ilin dövlət büdcəsi təsdiq edilmişdir. Lakin qeyd etdiyimiz pandemiyanın dünya və ölkə iqtisadiyyatına mənfi təsirləri, neft qiymətlərində baş verən volatillik və iqtisadi durğunluq səbəbindən "Azərbaycan Respublikasının 2020-ci il dövlət büdcəsi haqqında Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə" Azərbaycan Respublikasının 2020-ci il 7 avqust tarixli 159-VIQD nömrəli Qanununun tətbiqi və "Azərbaycan Respublikasının 2020-ci il dövlət büdcəsi haqqında" Azərbaycan Respublikası Qanununun tətbiqi ilə bağlı bir sıra məsələlər barədə Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2019-cu il 16 dekabr tarixli 877 nömrəli Fərmanında dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası Prezidentinin müvafiq Fərmanı ilə 2020-ci ilin dövlət büdcəsinin bir sıra xərclərinin təyinatı dəyişdirilmiş, habelə büdcənin gəlir və xərclərinin proqnozuna yenidən baxılmışdır.

Bunu da qeyd edək ki, Azərbaycan Respublikasının 2020-ci il dövlət büdcəsinin gəlirləri 24 milyard 134 milyon 500 min manat, xərcləri 26 milyard 894 milyon 700 min manat (o cümlədən, mərkəzləşdirilmiş gəlirləri 23 milyard 359 milyon 465 min manat, gəlirləri 764 milyon 535 min manat, mərkəzləşdirilmiş xərcləri 26 milyard 677 milyon 330 min manat, yerli xərcləri 814 milyon 870 min manat) məbləğində müəyyən edilib. Nəticədə yenidən baxılma ilə təsdiq olunmuş dövlət büdcəsinin vergi və rüsumlar üzrə, habelə dövlət büdcəsindən maliyyələşən təşkilatların büdcədənkənar daxilolmaları 890,5 milyon manat məbləğində azaldılmış və müvafiq olaraq Azərbaycan Respublikasının Dövlət Neft Fondunun dövlət büdcəsinə transferti və dövlət büdcəsinin digər daxiolmaları müvafiq olaraq 850,0 milyon manat və 30,0 milyon manat artırılmışdır. Beləliklə cari il üçün yenilənmiş makroiqtisadi proqnozlar əsas götürülməklə aparılmış hesablamalar əsasında 2020-ci il dövlət büdcəsinin dürüstləşdirilmiş gəlirləri 24124,0 milyon manat nəzərdə tutulur ki, bu da ÜDM-in 35,3 faizi həcmində olmaqla, 2020- ci ilin təsdiq olunmuş proqnozu ilə müqayisədə 10,5 milyon manat azdır. Ölkənin müdafiə qabiliyyətinin və milli təhlükəsizliyinin daha da artırılması, pandemiyanın yaratdığı keyfiyyətcə yeni sosial və iqtisadi davranış mühitinin xüsusiyyətləri, əhalinin həssas sosial qruplarına, dövlət şirkətlərinə, sahibkarlıq subyektlərinə, kiçik və orta biznesə dövlət tərəfindən əlavə dəstəyin göstərilməsi, səhiyyə sahəsi üzrə əlavə tələbatın və digər dövlət ehtiyaclarının yaranması dövlət büdcəsinin icrası ilə bağlı yeni çağırışlar formalaşdırılmış və bununla bağlı əlavə maliyyə təminatının yaradılmasını zəruri etmişdir.

ƏDƏBİYYAT SİYAHISI:

1. Büdcə sistemi (Dərslik) Bakı-2003
2. Azərbaycanın Vergi jurnalı
3. Zipfel, Frank (2012). The impact of tax sytems on economic growth in Europe, Deutsche Bank Research, EU monitor.
4. Azərbaycan Respublikasının Dövlət Neft Fondu Büdcə məlumatları, https://www.oilfund.az/az_AZ/hesabatlar-ve-statistika/buedce-melumatlari.asp
5. Dövlət və icmal büdcələrinin layihələrinin təqdimatı.Maliyyə Nazirliyinin re-portları (2012-2016). http://www.maliyye.gov.az/node/1128
6. Journal of Qafqaz University- Economics and Administration
7. Məmmədov F.Ə. Musayev A.F. Sadıqov M.M. Rzayev Z.H. Kəlbiyev Y.A. Vergitutmanın nəzəri və metodoloji əsasları (dərslik). Bakı, 1997

Парвин Эльман kызы МУХТАРОВА, к. э. н., доцент

Гюльнара Расул kызы Рахимова
Азербайджанский Технологический Университет

БЮДЖЕТНАЯ СИСТЕМА В АЗЕРБАЙДЖАНСКОЙ РЕСПУБЛИКЕ

Резюме

Основной целью исследования является изучение бюджетной системы в Азербайджанской Республике. Это также взгляд на взаимоотношения бюджетной системы и налоговой системы. Что такое бюджет?, как формируется бюджетно-налоговая политика, какие принципы используются, все это исследуется и изучается. При этом изучаются негативные последствия пандемии коронавируса (COVID-19) на экономику страны, пути формирования гибкой бюджетной и налоговой политики в период пандемии и постпандемии. Исследовательская работа проводилась на основе фундаментальных и системных методов анализа. Также в ходе исследования были рассмотрены деятельность Международного валютного фонда и других финансовых институтов, а также государственных учреждений в период низких цен на нефть с необходимыми изменениями в структуре доходов и расходов государственного бюджета и налоговых льгот и получены результаты были проанализированы. И по результатам исследования можно сказать, что налоговые реформы и другие экономические и социальные меры, реализуемые в рамках борьбы с пандемией коронавируса (COVID-19), начавшейся в начале 2020 года, доказывают, что своевременные и обоснованные шаги позволят минимизировать влияние указанной пандемии на социальную и экономическую жизнь страны.

Ключевые слова: бюджет, налог, доход, системная политика.

Parvin Elman Muxtarova, Ph.D., Associate Professor

Gulnara Rasul Rahimova
Azerbaijan Technology University

BUDGET SYSTEM IN THE REPUBLIC OF AZERBAIJAN

Summary

The main purpose of the study is to examine the budget system in the Republic of Azerbaijan. It is also a look at the mutual relations between the budget system and the tax system. What is the budget?, how the budget-tax policy is formed, what principles are used, all this is researched and studied. At the same time, the negative effects of the coronavirus pandemic (COVID-19) on the country's economy are being studied, and the ways of forming a flexible budget and tax policy during the pandemic and post-pandemic period. The research work was carried out on the basis of fundamental and systematic methods of analysis. Also, during the research, the International Monetary Fund and other financial institutions, as well as state institutions, during the period of low oil prices, with necessary changes in the structure of the state budget's revenues and expenses and tax incentives were reviewed and the results were analyzed. And based on the results of the research, we can say that the tax reforms and other economic and social measures implemented in the fight against the coronavirus (COVID-19) pandemic, which began in early 2020, prove that timely and justified steps will minimize the effects of the said pandemic on the social and economic life of the country. downloaded.

Key words: budget, tax, income, systematic policy.